

**Lect. dr. Gina Luminița Scarlat,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

SFINȚENIA ÎMPĂRATULUI CONSTANTIN CEL MARE

***Abstract:** This study is a response to a German theologian who contested vehemently the personality of Constantine the Great because of certain actions which were considered a taboo in theology. He asked me who had the idea of sanctifying him. I replied by referral to the historical and political context, in whose absence any intercession about the emperor is futile, and by another referral to Saint Mary the Egyptian, although I could have chosen a biblical example for his power of understanding. The main idea of the study is that we can see the emperor's personality in its integrity, without having the complex that the Church had sanctified an unsuitable person. A short presentation of how he and his faithful mother are perceived in the old Romanian theology illustrates the cult of the two saint emperors on Romanian land and their importance for the re-enforcement of our true faith.*

***Keywords:** cross, recovery, Constantine the Great, Romanian theology.*

Domnia lui Constantin cel Mare a însemnat pentru istoria Imperiului Roman o schimbare cu efecte radicale asupra mentalității și concepției romane despre guvernare, determinată de sensul înnoitor adus lumii de creștinism. Un împărat roman convertit la creștinism a reprezentat pentru mulți senatori, adoratori ai Romei vechi, o înfrângere spirituală a Romei, mai mare decât cea culturală din partea grecilor învinși, recunoscută și de Cicero. S-a întâmplat cu împăratul Constantin I ceea ce s-a întâmplat în Vechiul Testament cu regele Cyrus căruia Dumnezeu i-a trezit duhul, făcându-l să înțeleagă faptul că robia babiloniană îngăduită de El a luat sfârșit.

Odată cu înțelegerea vocației sale creștine, Constantin cel Mare s-a străduit să devină din stăpân al celui mai mare imperiu de la acea dată

rob al lui Dumnezeu. A transformat Tibrul în Iordan, chemând Roma veche la credința mântuitoare. Edificiile mărețe ale lumii ce apunea s-au cutremurat din temelii când fiii Romei au început să iasă din propria lor cristelniță, înnoiți în duh și gând, rămânând de această dată la lumină. Catacombele s-au transformat în arhive ale suferinței, iar tribunalele în care creștinii fuseseră judecați și condamnați la moarte, în biserici spre veșnica lor pomenire. Rugăciunile obștei martirilor din primele secole fuseseră ascultate. Glasul Sfinților Apostoli triumfa, iar ochii lor vedeau din cer ceea ce presimțiseră în ceasul despărțirii de trup: Hristos prezent la Roma.

Istoricii romani și teologii creștini au consemnat faptele împăratului Constantin cel Mare, din perspectiva omului politic și a protectorului creștinismului. Nu puteau lipsi considerațiile despre viața sa personală, din care se desprind, pe lângă trăsături pozitive, și aspecte negative. Elogiile aduse împăratului au evitat actele negative, spre stupefacția cercetătorilor moderni care s-au grăbit să conteste sfințenia. Cel mai însemnat istoric bisericesc, Eusebiu al Cezareii, autor al unei biografii a împăratului Constantin cel Mare, a reținut și prezentat cele mai frumoase fapte și trăsături ale personalității sale, într-o lume divizată de conflicte generate de ură. Acest lucru nu a plăcut celor care nu suportau ca un împărat să fie prezentat din perspectiva mărturisirii credinței creștine. Istoriografia vroia portretul de împărat laic, nu al unui conducător care să îndemne la ridicarea de biserici și la viață creștină, curată. Pentru a demonta „mitul“ împăratului creștin, unii istorici moderni i-au evidențiat scăderile ca om, despre care n-au presupus o secundă că împăratul și le va fi plâns în ceasuri de taină. Banii trimiși mamei sale, sfânta împărăteasă Elena, atunci când se afla la Locurile Sfinte, pentru a ridica altare Fiului lui Dumnezeu întrupat și înviat, sunt nu doar o expresie a dorinței de a sprijini creștinismul, cât și un semn al căinței și al recunoașterii nevoii de rugăciune pentru sufletul său.

Nedoritele condamnări la moarte ale lui Crispus și Faustei, din cauza unor zvonuri, au fost puse în aplicare având la bază Dreptul roman. Conștiința de creștin l-a muștră, însă, pe împărat toată viața. Pocăința și faptele îndreptate către ajutorarea orfanilor, bolnavilor și a oamenilor pauperi l-au ridicat pe împărat în conștiința contemporanilor. Din

Viața Sfintei Maria Egipteanca nimeni nu-și permite să scoată secvența tinereții ei și, cu toate acestea, personalitatea ei ascetică rămâne intactă. Nimeni nu i-a contestat sfințenia pentru partea întunecată a vieții, ci i-a recunoscut-o pentru efortul supraomenesc de a o depăși. Istoriografia l-a supranumit „cel Mare”, iar Biserica l-a recunoscut ca „Sfânt”. Aceste considerații reflectă tot ce a fost mai benefic și înălțător din personalitatea și domnia împăratului. În biografiile oamenilor mari, scăderile depășite prin fapte exemplare devin motiv de meditație, iar ei își atrag admirația pentru modul cum și le-au asumat și s-au străduit să se îndrepte. Voința de schimbare în bine și concretizarea ei primează în orice biografie. Cu atât mai mult, devine mai remarcabil efortul de a trăi în Hristos, care are ca obiectiv sfințenia. Sfințenia împăratului Constantin nu a fost un „titlu” onorific, ci recunoașterea unui efort de o viață de a se autodepăși și a trăi conform învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos. Ridicând așezăminte sociale, anulând legi contrare demnității umane și construind biserici care au impresionat și impresionează în continuare lumea, în care atâtea suflete și-au găsit liniștea câte le-au trecut pragul, Sfântul Împărat Constantin cel Mare își merită cognomenul „întocmai cu Apostolii”. Este un model actual care a reușit să imprime conducerii politice o direcție creștină și să trăiască în armonie cu Dumnezeu. Putem privi cu detașare viața împăratului Constantin, în integralitatea ei, pentru că atât luminile, cât și umbrele îi conturează mai bine personalitatea.

Numele și faptele Sfântului Împărat Constantin cel Mare au avut rezonanță și în conștiința românilor din Principate. Sfântul domnitor Neagoe Basarab l-a prezentat fiului său ca model de guvernare. Sfântul Mitropolit Varlaam al Moldovei l-a menționat în *Cazania* sa pentru viața marcată de puterea și simbolul Sfintei Cruci. Sfântul Mitropolit Dosoftei, autor, pe baza izvoarelor bizantine (Simeon Metafrastul și Maxim Margounios) al monumentalei colecții hagiografice *Viețile Sfinților*, insistă asupra domniei sale marcate de viața creștină.

Odată cu domnia Sfântului Constantin Brâncoveanul, cultul Sfinților Împărați cunoaște o mare popularitate. În anul 1696 ieșea din tiparul de la Snagov, sub îngrijirea harnicului tipograf Antim Ivireanul, prima ediție românească a *Slujbei Sfinților Împărați Constantin și Elena*. Cele opt „stihuri politice” încep astfel:

„Cruce e arc, Dumnezeu prea ia o gătește
Hs. săgetă care pre vrăjmași rănește
Domnii țării muntenești au arc sfânta cruce
Hristos biruință lor cu dânsa aduce(...)“.

Fiul domnitorului martir, mucenicul Ștefan, l-a elogiât, la rândul său, pe împăratul Constantin. Au rămas panegirice de o rară sensibilitate și frumusețe stilistică semnate de acest tânăr abia ieșit din adolescență. Pentru prima dată, în discursul rostit la biserica Mitropoliei Ungro-Vlahiei, înaintea părinților săi, în ziua de cinstitie a Sfinților Împărați, Ștefan Brâncoveanu făcea referințe la cultura clasică în care fusese educat de preotul cretan Gheorghe Maiota, autor, la rândul său, al unui panegiric la Sfinții Împărați, publicat la Snagov, în 1697. Nicolae Iorga considerase că discursurile lui Ștefan, publicate în limba greacă la Snagov, în 1697 și la București, în 1701, au fost influențate de cultura maestrului grec. Citindu-le cu atenție, simțim, printre rânduri, gândurile care-l animau pe viitorul mucenic, care-l elogiase într-un alt discurs și pe patronul său spiritual (București, 1702), unde și exprimase dorința de a trăi ca el. Prin cuvântarea tânărului prinț valah Ștefan Brâncoveanu, Homer își găsisese locul într-un discurs aghiografic cu tendințe didactice, rostit pe pământ românesc. Și frații săi, Radu și Constantin, erau buni cunoscători ai culturii clasice și religioase bizantine. De la Radu, mucenic și el, a rămas o *Cuvântare la patima cea mântuitoare*, tipărită în grecește la București în 1704, și un panegiric în cinstea Sfântului Nicolae (tipărit la Râmnic în 1706), care l-a văzut și l-a ascultat pe împăratul Constantin la Primul Sinod Ecumenic de la Niceea.

Sfântul ierarh martir Antim Ivireanu, om de cultură și de mare trăire creștină, face cunoscută în celebrele sale *Didahii* activitatea Sfinților Împărați Constantin și Elena, dându-i ca exemplu de misiune și viață creștină în societate.

În cultura românească veche, Sfinții Împărați Constantin și Elena au constituit modele strălucite de urmat, accentul căzând nu asupra investigației surselor istorice privitoare la activitatea lor, cât mai ales asupra mesajului politic creștin, didactic și misionar pe care l-au întrupat.

Departate de a fi epuizate, cercetările asupra vieții Sfinților Împărați, asupra activității și urmării acesteia continuă, fapt care denotă că acești mari oameni trăiesc în conștiința celor ce-i studiază. Pentru creștinii rugători, Sfinții Împărați rămân mijlocitori în ceruri, modele spirituale de jertfă pentru credință, autodepășire și încredere în puterea biruitoare a Sfintei Cruci, care-i alătură în iconografia bisericească. Poporul român i-a asimilat purtându-le numele, fiind figuri emblematice în onomastica sa. Ei reprezintă în conștiința lui doi mari sfinți creștini, martiri, dascăli ai credinței și model de familie unită. Mesajul lor rămâne viu și trebuie urmat și în societatea secularizată de astăzi.

Surse bibliografice

Antim Ivireanul, *Predici*, ed. Petre V. Haneș, București, 1915.

Cândea, Virgil, *Rațiunea dominantă*. Contribuții la istoria umanismului românesc, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969.

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu; trad. originalului slavon G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1984.

Mihăilă, G., *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1972.

Patru cuvinte bisericești compuse în grecește de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu, la diferite ocațiuni și pronunțate de fratele seu Radu, traducere din greacă, Constantin Erbiceanu, București, 1891.

Varlaam, *Opere*, Editura Hyperion, Chișinău, 1991.